

УДК 338.2(476)+316.42(476) + 658.7

Д. М. ШВАЙБА, А. В. СКВАРАДА

ЛАГІСТЫЧНЫ ПАДЫХОД ЯК АСНОВА ЗАБЕСПЯЧЭННЯ ЭКАНАМІЧНАЙ БЯСПЕКІ ПРАМЫСЛОВАГА ПРАДПРЫЕМСТВА

У публікацыі раскрытае паняцце эканамічнай бяспекі як складальнай часткі абароненасці краіны і грамадства ў цэлым, якое непарыўна звязана з фінансавай эфектыўнасцю функцыянавання суб'ектаў гаспадарання.

У мэтах забеспячэння эканамічнай бяспекі на мікраўзроўні прапанавана ўкараненне асноў і спосабаў лагістыкі, якія даюць магчымасць за кошт аптымізацыі і інтэграцыі патокавых працэсаў павялічыць эфектыўнасць прымянення наяўных рэсурсаў (матэрыяльных, грашовых, інфармацыйных і інш.).

У выніку рацыяналізацыя і выкарыстанне лагістычных падыходаў лічацца абавязковай часткай станаўлення гаспадарчага суб'екта, які імкнецца да задавальнення пакупнікоў, атрымання выгады і забеспячэння яго эканамічнай бяспекі.

ШВАЙБА
Дзмітрый Мікалаевіч,

кандыдат эканамічных навук, старшыня
Мінскай абласной арганізацыі Беларускага
прафсаюза работнікаў хімічнай, горнай
і нафтавай галін прамысловасці

СКВАРАДА
Алена Валер'еўна,

галоўны спецыяліст ТДА
«Грантсінтэзізінг», аспірант
Беларускага нацыянальнага
тэхнічнага ўніверсітэта

SHVAIBA DZMITRY, SKVORODA ELENA

LOGISTIC APPROACH AS A BASIS OF ECONOMIC SECURITY OF INDUSTRIAL ENTERPRISE

The article explores the concept of economic security as an integral part of the security of the country and society as a whole, which is inextricably linked to the financial performance of economic entities.

In order to ensure economic security at the micro level introduction of the principles and methods of logistics, which allow for the streamlining and integration of flow processes to increase efficiency of use of available resources (material, monetary, informational, etc.).

As a consequence, rationalisation and the use of logistic approaches are considered a mandatory part of the formation of a business entity that is committed to buyer satisfaction, getting benefits, and as a result, ensuring its economic security.

Уводзіны

Развіццё грамадства і забеспячэнне дабрабыту яго членаў істотна залежаць ад бяспекі іх дзейнасці, ад умоў, пры якіх ажыццяўляюцца меры, якія забяспечваюць гэтую бяспеку. Найважнейшай складовай часткай бяспекі з'яўляецца эканамічная бяспека, якая непарыўна звязана з эканамічнай эфектыўнасцю функцыянавання гаспадарчых аб'ектаў, з эканамічнай незалежнасцю, стабільнасцю і бяспекай грамадства ў цэлым.

Адной з найважнейшых задач навукі і практыкі на сучасным этапе развіцця эканомікі становіцца пошук шляхоў забеспячэння эканамічнай бяспекі прадпрыемства. Адным з прыярытэтных напрамкаў у дадзенай галіне можа стаць лагістыка. Прымяненне лагістыкі разглядаецца як ключавы складнік зніжэння выдаткаў на шляху прасоўвання тавараў і паслуг ад вытворцы да канчатковага спажыўца, канцэптuallyная аснова аптымізацыі вытворча-камерцыйнай дзейнасці, ўмова канкурэнтаздольнасці

сучаснага прадпрыемства, асабліва ў сферы матэрыяльнай вытворчасці [1–5].

Большасць сучасных даследчыкаў разглядаюць бяспеку з дапамогай двух асноўных навуковых падыходаў.

1. Бяспека ёсць поўная адсутнасць небяспекі, гэтак значыць умоў, пры якіх для каго-небудзь ці чаго-небудзь адсутнічае пагроза з боку каго- або чаго-небудзь (абсалютны падыход) [6, с. 9].

2. Бяспека ёсць ўнутранае ўтрыманне абароненасці жыццёва важных інтарэсаў аб'екта ад знешніх і ўнутраных пагроз, якое выяўляецца ў адзінстве ўсіх шматстайных формаў яго існавання [7, с. 15].

З пункту гледжання даследчыка А. В. Вазжэнікава такое разуменне бяспекі заснавана на выдзяленні жыццёва значных інтарэсаў асобы, грамадства, дзяржавы ў якасці аб'ектаў для ахоўнай дзейнасці [8, с. 7]. Прытрымліваючыся гэтай тэорыі, мы маем магчымасць фарміраваць разуменне бяспекі, улічваючы як сацыяльныя, так і эканамічныя інтарэсы названых вышэй груп, максімальна блізка падысці да фарміравання пашыранай трактоўкі тэрміна «бяспека».

Такім чынам, часцяком бяспека разглядаецца як з'ява, якая характарызуе сутнасць стану, пры якім аб'екту (яго цэласнасці, развіццю і існаванню) не пагражае хто-небудзь і што-небудзь. Пры гэтым пад тэрмінам «не пагражае» разумеецца адсутнасць умоў, перадумоў або прамога ўздзеяння, якія маюць магчымасць знішчыць, парушыць або іншым чынам паўплываць на цэласнасць аб'екта, або абцяжарыць ўмовы яго існавання, развіцця або ліквідаваць гэтыя ўмовы і перадумовы.

Варта размежаваць паняцці «бяспека» і «забеспячэнне бяспекі». Даследчыкі часцяком не робяць адрозненняў паміж паняццямі нацыянальнай бяспекі і забеспячэннем бяспекі. У прыватнасці, В. Сярэбранікаў дае вызначэнне бяспекі як «дзейнасці людзей, грамадства, дзяржавы, сусветнай супольнасці па выяўленні (вывучэнні), папярэджанні, паслабленні, ліквідацыі і адлюстраванню небяспек і пагроз, здольных загубіць іх, пазбавіць фундаментальных матэрыяльных і духоўных каштоўнасцяў, нанесці непрымальную (недапушчальную аб'ектыўна і суб'ектыўна) шкоду, закрыць шлях для прагрэсіўнага развіцця» [9, с. 26]. Адбываецца не толькі падмена паняццяў «бяспека» і «забеспячэнне бяспекі», але такія падыходы прыводзіць да таго, што пры стварэнні сістэмы крытэрыяў нацыянальнай бяспекі або яе складнікаў (сацыяльна-эканамічная бяспека, напрыклад) у яе ўводзяцца такія крытэрыі, як валавы нацыянальны прадукт, узровень і якасць жыцця, тэмпы інфляцыі, норма беспрацоўя, дэфіцыт бюджэту і інш. Такім чынам, гаворка ідзе аб паказчыках, на дасягненне якіх накіравана эканамічная палітыка дзяржавы. Такім чынам, гэтыя паказчыкі апісваюць эфектыўнасць дзейнасці па забеспячэнні бяспекі, але не даюць цэласнай карціны аб узроўні бяспекі.

Інакш кажучы, бяспека і забеспячэнне бяспекі з'яўляюцца рознымі па свайму ўзроўню паняццямі: бяспека ўяўляе сабой у першую чаргу сутнасцю характарыстыку стану сацыяльнай агульнасці, а забеспячэнне

бяспекі – функцыянальную, г. зн. дзейнасць складнікаў соцыума па забеспячэнні бяспекі. З гэтага пункту гледжання бяспека – аснова мэтапакладання палітыкі, а забеспячэнне бяспекі само рэалізуецца як дзейнасць па дасягненні бяспечнага стану аб'екта.

Адсюль наступная выснова: бяспека валодае якаснымі, абстрактнымі характарыстыкамі, а аб крытэрах бяспекі або яе якасных характарыстыках можна і трэба гаварыць пры аналізе эфектыўнасці мерапрыемстваў па дасягненні пэўнага ўзроўню забеспячэння бяспекі.

Зыходзячы з Канцэпцыі нацыянальнай бяспекі Рэспублікі Беларусь, пад нацыянальнай бяпекай разумеецца стан абароненасці нацыянальных інтарэсаў Рэспублікі Беларусь ад унутраных і знешніх пагроз. Пры гэтым у Канцэпцыі раскрываецца паняцце эканамічнай бяспекі як стан эканомікі, пры якім гарантавана забяспечваецца абароненасць нацыянальных інтарэсаў Рэспублікі Беларусь ад унутраных і знешніх пагроз [10, с. 1].

На мікраўзроўні эканамічную бяспеку можна вызначыць як стан найбольш эфектыўнага выкарыстання карпаратыўных рэсурсаў для прадукцыі пагроз і стварэння ўмоў стабільнага функцыянавання яго асноўных падраздзяленняў.

Пры гэтым «пагрозы» ўзнікаюць пад дзеяннем як унутраных, так і знешніх фактараў. Да ўнутраных фактараў адносяцца нерацыянальная арганізацыя вытворчасці, перавышэнне нарматыўных матэрыяльных і працоўных выдаткаў, выпуск бракаваных вырабаў і інш. Знешнія фактары дзеляцца на аб'ектыўныя (ваганне адсоткавых ставак, попыту, курсаў валют, цэн на сусветным рынку і інш.) і суб'ектыўныя, абумоўленыя адносінамі прадпрыемстваў (кан'юнктура рынку зыходных матэрыялаў (рынак забеспячэння) і рынку гатовай прадукцыі (рынак збыту)).

У апошні час у мэтах найбольш эфектыўнага выкарыстання рэсурсаў прадпрыемства вялікая ўвага адводзіцца праблеме ўкаранення лагістычных прынцыпаў і падыходаў у гаспадарчую дзейнасць прадпрыемстваў.

У самым агульным выглядзе задача лагістыкі – стварэнне інтэграванай эфектыўна дзеючай сістэмы рэгулявання і кантролю матэрыяльных і інфармацыйных патокаў, рацыянальная арганізацыя іх перамяшчэння па ўсяму ланцугу ад вытворцы да спажыўца. Прынцыпы лагістычнага падыходу патрабуюць інтэграцыі матэрыяльна-тэхнічнага забеспячэння, вытворчасці, транспарту, збыту і перадачы інфармацыі аб руху таварна-матэрыяльных каштоўнасцяў у адзіную сістэму. У задачу лагістыкі як самастойнай навуковай дысцыпліны ўваходзіць распрацоўка метадалогіі аналізу і сінтэзу лагістычных сістэм, метадаў ацэнкі эфектыўнасці і аптымізацыі іх функцыянавання, а яе зместам з'яўляецца мадэляванне струменевых працэсаў, характэрных для сферы матэрыяльнай вытворчасці.

Аб'ектам даследаванняў лагістыкі з'яўляюцца матэрыяльныя і адпаведныя ім інфармацыйныя і фінансавыя патокі, якія ахопліваюць закупку сыравіны і матэрыялаў для матэрыяльна-тэхнічнага забеспячэння вытворчасці, іх транспартаванне, складаванне і захоўванне; унутры-вытворчае арганізацыйна-тэхналагічнае размеркаванне

матэрыялаў, паўфабрыкатаў і камплектуючых вырабаў; складаванне, захоўванне, транспарціроўку і збыт гатовай прадукцыі.

Асабліва востра пытанне ўкаранення лагістычных падыходаў, якія забяспечваюць эфектыўнасць выкарыстання рэсурсаў, стаіць у сферы матэрыяльнай вытворчасці. На сучасным этапе развіцця склаліся новыя ўмовы вытворчасці, якія выйшлі за рамкі традыцыйных метадаў яе арганізацыі, якія стрымліваюць не толькі развіццё вытворчасці, але і транспартных, забеспячальных і збытавых структур. Змены ў многія ўяўленні аб арганізацыі вытворчага працэсу на прадпрыемстве ўнесла лагістыка. Актуальнасць прымянення лагістыкі ў сферы матэрыяльнай вытворчасці абумоўлена некалькімі аспектамі. Па-першае, у апошні час назіраецца тэндэнцыя звужэння сферы масавай і буйнасерайнай вытворчасці. Пашыраецца прымяненне ўніверсальнага абсталявання, гнуткіх пераналаджваемых вытворчых сістэм. Вытворцы атрымліваюць усё больш заказаў на невялікія партыі і нават адзінкавыя вырабы. Пры гэтым з боку пакупнікоў усё часцей вылучаецца патрабаванне задаволіць патрэбнасць за мінімальна кароткі тэрмін з высокай ступенню гарантыі. Іншым аспектам актуальнасці лагістыкі з'яўляецца арганізацыя вытворчасці ў рамках кааперацыі па выпуску складаных вырабаў.

Вытворчасць з'яўляецца адной з асноўных сфер лагістыкі, якая займае цэнтральнае месца ў дзейнасці прамысловага прадпрыемства. Спарадкаваны рух матэрыяльных рэсурсаў у прастору і ў часе паміж стадыямі вытворчага працэсу выконвае велізарную ролю, асабліва ва ўмовах дэфіцыту фінансавых рэсурсаў прамысловых прадпрыемстваў. У сваю чаргу, забеспячэнне бесперабойнага функцыянавання працэсу вытворчасці ў сучасных умовах гаспадарання немагчыма без пабудовы эфектыўнай сістэмы кіравання запасамі і працэсам забеспячэння, заснаванымі на ўжыванні лагістычных падыходаў, якія абалпіраюцца на крытэрыі аптымізацыі з мінімальнымі лагістычнымі выдаткамі.

Прымяненне лагістычных падыходаў да арганізацыі і кіравання матэрыяльным патокам ўнутраных вытворчых сістэм дазволіць выканаць існуючыя задачы асваення і росту вытворчасці на высокім узроўні, аптымізуючы выдаткі і час, адначасова павышаючы ўзровень прадукцыйнасці працы прадпрыемства. Таму рацыяналізацыя і развіццё лагістычных падыходаў у сферы матэрыяльнай вытворчасці з'яўляюцца неад'емнай часткай развіцця прамысловага прадпрыемства, якое імкнецца задаволіць спажыўцоў, атрымаць прыбытак і, як следства, забеспячыць эканамічную бяспеку.

У залежнасці ад таго, якую стратэгію абірае прадпрыемства і якія метады канкурэнтнай барацьбы выкарыстоўвае для выжывання ў рынкавых умовах, у лагістызацыі яно знаходзіць рашэнне розных задач. Гэта пашырэнне збытавай сеткі, распрацоўка неардынарных відаў сэрвісу, уменне аператыўна атрымаць неабходныя рэсурсы, пошук найбольш дасканалых матэрыяльных рэсурсаў, якія адказваюць найноўшым тэхналогіям. Для

ўсіх прадпрыемстваў вырашаюцца праблемы, звязаныя з транспартам, складаваннем, інфармацыйным забеспячэннем. Акрамя таго, за кошт інварыянтнага развіцця зніжаецца патэнцыйная эканамічная рызыка. Такім чынам, укараненне лагістыкі эканамічна выгадна прадпрыемству любой рынкавай пазіцыі, паколькі прыводзіць да атрымання станоўчага эфекту, які ўтвараецца за кошт: рацыянальнага размеркавання і спажывання матэрыяльных рэсурсаў; поўнага выкарыстання асноўных фондаў; канцэнтрацыі значных грашовых сродкаў, што з'яўляецца важным фактарам эканамічнай бяспекі.

Як адзначалася раней, з пункту гледжання эканамічнай бяспекі прымяненне лагістыкі развівае функцыю, накіраваную на больш поўнае і эфектыўнае выкарыстанне наяўных рэсурсаў (матэрыяльных, фінансавых, інфармацыйных і інш.). Пры гэтым не варта забываць, што пастаноўка задачы мінімізацыі выдаткаў магчымая толькі пры поўным задавальненні патрэб спажыўцоў.

Варта адзначыць, што нацэленасць на эфектыўнае выкарыстанне наяўных рэсурсаў прасочваецца ва ўсіх функцыянальных абласцях лагістыкі.

1. Лагістыка закупаў нацэлена на задавальненне патрэбаў вытворчасці ў матэрыялах з максімальна магчымай эканамічнай эфектыўнасцю. Пры гэтым вырашаюцца наступныя задачы:

- вытрымліванне абгрунтаваных тэрмінаў закупкі сыравіны, матэрыялаў і камплектуючых вырабаў;
- забеспячэнне дакладнай адпаведнасці колькасці паставак патрэбам ў іх;
- выкананне патрабаванняў вытворчасці па якасці сыравіны, матэрыялаў і камплектуючых вырабаў [11].

2. Асноўная мэта вытворчай лагістыкі – аптымізацыя матэрыяльных патокаў унутры прадпрыемстваў і зніжэнне за кошт гэтага выдаткаў, павышэнне якасці гатовай прадукцыі ў працэсе пераўтварэння матэрыяльнага патоку ў тэхналагічных працэсах вытворчасці гатовай прадукцыі [12, с. 48]. Пры гэтым лагістычная канцэпцыя арганізацыі вытворчасці ўключае ў сябе наступныя асноўныя палажэнні: адмова ад празмерных запасаў, завышанага часу на выкананне асноўных транспартна-складскіх аперацый, вырабу серый дэталей, на якія няма замовы пакупнікоў, а таксама ліквідацыю прастояў абсталявання, браку, нерацыянальных унутрызавадскіх перавозак, супярэчнасцяў паміж пастаўшчыкамі і спажыўцом. У сваю чаргу традыцыйная канцэпцыя арганізацыі вытворчасці павінна забяспечваць высокі каэфіцыент загрузкі абсталявання за кошт яго пастаяннай працы, вырабляць прадукцыю як мага больш буйнымі партыямі, мець максімальна вялікі запас матэрыяльных рэсурсаў «на ўсялякі выпадак», што не адпавядае крытэру эфектыўнасці.

3. Лагістыка размеркавання нацэлена на забеспячэнне дастаўкі патрэбных тавараў у патрэбнае месца ў патрэбны час з мінімальнымі выдаткамі, г. зн. заклікана задаволіць сфармаваны маркетынгам попыт з мінімальнымі выдаткамі.

Прызначэнне мікралагістыкі ў сферы размеркавання – забеспячэнне на лакальным узроўні планавання,

арганізацыі, кіравання і кантролю працэсам перамяшчэння гатовай прадукцыі, інфармацыі.

На макраўзроўні да задач размеркавальнай лагістыкі адносяць:

- выбар схемы размеркавання матэрыяльнага патоку;
- вызначэнне аптымальнай колькасці размеркавальных цэнтраў (складоў) на абслугоўваемай тэрыторыі;
- вызначэнне аптымальнага месца размяшчэння размеркавальнага цэнтра (склада) на абслугоўваемай тэрыторыі і г. д. [13, с. 200].

Вывады

Відавочна, атымізацыйны падыход у размеркавальнай лагістыцы сведчыць аб эфектыўнасці выкарыстання наяўных рэсурсаў.

Такім чынам, у мэтах найбольш эфектыўнага выкарыстання карпаратыўных рэсурсаў для ўзмацнення здольнасці прадпрыемства супрацьстаяць пагрозам і, як следства, забеспячэння эканамічнай бяспекі, неабходна ўкараненне лагістычных прынцыпаў і падыходаў у гаспадарчую дзейнасць.

Спіс выкарыстаных крыніц

1. Швайба, Д. Н. Основные критерии социально-экономической безопасности / Д. Н. Швайба // Научные труды Республиканского института высшей школы: философско-гуманитарные науки : сб. науч. ст. / Респ. инст. выш. школы. – Минск, 2017. – Вып. 16. – С. 408–414.
2. Швайба, Д. Н. Анализ составляющих социально-экономической безопасности / Д. Н. Швайба // Проблемы управления – 2017. – № 3. – С. 96–102.
3. Швайба, Д. Н. К вопросу о социально-экономической безопасности государства / Д. Н. Швайба // Труд и социальные отношения – 2017. – № 3. – С. 19–24.
4. Швайба Д. Н. Проблемные аспекты и формирование целей обеспечения демографической безопасности Республики Беларусь [Электронный ресурс] // Бюллетень науки и практики – 2017. – № 12. – С. 492–496. – Режим доступа: <http://www.bulletennauki.com/shvaiba>. – Дата доступа: 15.12.2017. DOI:10.5281/zenodo.1116590.
5. Швайба, Д. Н. Проблемы согласования целей и жизненных интересов при обеспечении социально-экономической безопасности [Электронный ресурс] / Д. Н. Швайба // Наука и техника. – Режим доступа: <http://dx.doi.org/10.21122/2227-1031-2017-16-6-526-531>. – Дата доступа: 04.12.2017. DOI: <http://dx.doi.org/10.21122/2227-1031-2017-16-6-526-531>.
6. Дзлиев, М. И. Новая парадигма безопасности России / М. И. Дзлиев // Основы обеспечения безопасности России. – М. : ЗАО «Изд-во «Экономика», 2003. – С. 8–12.
7. Дмитриев, А. П. Основные понятия общей и специальных теорий безопасности II Национальная безопасность / В. Ю. Сизов [и др.]. – М., 2006. – С. 15.
8. Возжеников, А. В. Национальная безопасность России : моногр. / А. В. Возжеников. – М., 2002. – С. 7.
9. Гражданское общество и проблемы безопасности России : материалы круглого стола // Вопросы философии. – 1995. – № 2. – С. 26.
10. Концепция национальной безопасности Республики Беларусь. – Минск, 2010. С. 1.
11. Ельдештейн, Ю. М. Логистика : электронный учеб.-метод. комплекс [Электронный ресурс] / Ю. М. Ельдештейн. – 508 с. – Режим доступа: <http://www.kgau.ru/>. – Дата доступа: 10.11.2016.
12. Логистика : учеб.-метод. пособие / И. А. Еловой; Министерство образования Респ. Беларусь, Белорус. гос. ун-т трансп. – Гомель : БелГУТ, 2009. – 163 с.
13. Гаджинский, А. М. Логистика : учебник / А. М. Гаджинский. – 20-е изд. - М. : Издат.-торговая корпорация «Дашков и К», 2012. – 484 с.

11.01.2018